

LIIKENNE- JA VIESTINTÄVALIOKUNNAN LAUSUNTO 9/2008 vp

Hallituksen esitys valmiuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Puolustusvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 19 päivänä helmikuuta 2008 lähettäessään hallituksen esityksen valmiuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 3/2008 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi puolustusvaliokuntaan samalla määrännyt, että liikenne- ja viestintävaliokunnan on annettava asiasta lausunto puolustusvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntösihteeri Liisa Vanhala, oikeusministeriö
- turvallisuusjohtaja Rauli Parmes ja viestintäneuvos Juhapekka Ristola, liikenne- ja viestintäministeriö

- neuvotteleva virkamies Markus Uomala, Merenkululaitos
- lakimies Sanna Hughes, Viestintävirasto
- hallintopäällikkö Asko Harjula, Huoltovarmuuskeskus
- turvapäällikkö Kauko Lehtinen, Ilmailuhallinto
- riskiasiantuntija Juha Savela, Rahoitustarkastus
- vs. toimistopäällikkö Sampo Alhonsuo, Suomen Pankki
- turvallisuusjohtaja Yrjö Poutiainen, VR-Yhtymä
- toimitusjohtaja Håkan Gabrielsson, Viestinnän Keskusliitto
- varautumispäällikkö Kari Wirman, FiCom.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Valiokunta on tarkastellut valmiuslakiehdotusta oman toimialansa eli liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalaan kuuluvien asioiden osalta.

Tieto- ja viestintäjärjestelmät. Valmiuslaki voitulla sovellettavaksi vain erittäin vakavissa kriiseissä. Lakiehdotuksen 3 §:ssä rajataan lain soveltamistilanteet siten, että ne kattavat vain hyvin vakavat, koko kansakuntaa tai suurta osaa siitä koskevat poikkeusolot. Valmiuslakia kos-

kevassa ehdotuksessa on useassa kohdassa asiaan kuuluvasti huomioitu tieto- ja viestintäjärjestelmien toimivuuden merkitys yhteiskunnan eri sektoreilla poikkeusoloissa. Valiokunta painottaa, että valmiuslakiesityksen käsittelyssä on nähtävä tieto- ja viestintäjärjestelmien perustavaa laatua oleva merkitys koko suomalaisen yhteiskunnan jokapäiväiselle toiminnalle.

Tieto- ja viestintäjärjestelmiin kohdistuvaa uhkaa ei ole sellaisenaan sisällytetty lakiehdotuksen 3 §:n poikkeusolojen määritelmään. La-

kiehdotuksen perusteluissa todetaan, että tietojärjestelmään kohdistuneessa iskussa voi olla kyse vakavuudeltaan aseelliseen hyökkäykseen rinnastettavasta hyökkäyksestä ja että maan talouselämän perusteisiin kohdistuva erityisen vakava tapahtuma kattaa myös tilanteen, jossa tietoteknisten järjestelmien toimivuus horjuu vakavasti.

Liikenne- ja viestintävaliokunnan mielestä on tarpeellista edellä sanottua huomattavasti selkeämmin todeta, että myös tieto- ja viestintäjärjestelmiin itseensä kohdistuva hyökkäys tai sen vakava uhka, laite- tai ohjelmointivirhe, tietojärjestelmän ylläpidon täydellinen lopettaminen tai jopa puhdas onnettomuus voivat pahimmillaan aiheuttaa poikkeusolojen syntymisen.

Lähes kaikki yhteiskunnan elintärkeät toiminnot ovat nykyään sidoksissa tieto- ja viestintäinfrastruktuurin toimintaan. Myös valtion tietojärjestelmien toiminta on pitkälti riippuvainen yleisen viestintäinfrastruktuurin toiminnasta. Tieto- ja viestintäjärjestelmät ovat muodostuneet elinehdoksi kaikkien nykyaikaisten yritysten perusliiketoiminnan jatkuvuudelle. Verkko-pankki, sähköiset asioinnit ja maksukorttien laajamittainen käyttö ovat itsestään selvä osa suomalaista arkea. Valiokunnan käsityksen mukaan keskeisten tietoverkkojen ja -järjestelmien toiminnan vakava häiriytyminen vaikuttaisi yhteiskunnan päivittäiseen toimintaan lamaannuttavasti.

Tieto- ja viestintäjärjestelmien turvaaminen. Valmiuslakiehdotuksen 9 luvussa säännellään sähköisten tieto- ja viestintäjärjestelmien turvaamista poikkeusoloissa. Kun ehdotettujen säännösten perusteella voi esimerkiksi verkko- tai viestintäpalveluyhteydet katkaista määräjaksiksi tai toistaiseksi tiettyyn maahan tai kansainvälisiin verkko- ja viestintäpalveluihin (59 §:n 1 momentin 7 kohta), peruuttaa radiolupa, muuttaa luvan ehtoja sekä kieltää radiolähetimen tai radiojärjestelmän käyttö (60 §) sekä velvoittaa teleyritys estämään tilapäisesti viestien lähettäminen, välittäminen tai vastaanottaminen (61 §:n 1 momentin 1 kohta), voitaisiin tällöin vaikuttaa merkittäväällä tavalla sananva-

pauden käyttämiseen. Kun lain 3 §:ään ei sisälly erikseen mainintaa tieto- ja viestintäjärjestelmiin kohdistuvasta uhasta, jää tulkinnanvaraiseksi, missä kaikissa poikkeusolotilanteissa ja miksi voitaisiin ryhtyä edellä mainittuihin merkittäviin sananvapautta rajoittaviin toimenpiteisiin. Valiokunta kiinnittää puolustus- ja perustuslakivaliokuntien huomiota siihen, että erityisesti lakiehdotuksen 3 §:n 1 momentin 3 ja 4 kohdassa määriteltyjen poikkeusolojen eli taloudellisten kriisien, suuronnettomuuksien ja esimerkiksi pandemioiden osalta edellä mainittujen 9 luvun mukaisten toimivaltuuksien käyttötarve jää ilman selkeää perustelua.

Poikkeusolojen organisaatio. Valmiuslakiin on kirjattu kolme liikenne- ja viestintäministeriön toimialalle poikkeusoloissa perustettavaa valtakunnallista organisaatiota. Nämä ovat sähköisen viestinnän ohjausorganisaatio (65 §), polttonestesäännöstelyn hallinto-organisaatio (68 §) ja tiekuljetusten ohjausorganisaatio (73 §). Kaikki nämä organisaatiot perustuvat aluetasolla lääninhallituksen organisaatioon, polttonestesäännöstely lisäksi paikallistasolla poliisin kihlakuntaorganisaatioon. Mikäli meneillään oleva valmistelu aluehallinnon uudistamiseksi johtaa lääninhallitusten poistumiseen aluehallinnosta, saattaa tulla tarpeelliseksi tarkastella uudelleen edellä mainittujen kriisiajan ohjausorganisaatioiden rakennetta ja toimintaa.

Muu varautuminen poikkeusoloihin. Valmiuslain toimivaltuudet tulevat käyttöön vain poikkeusoloissa, joissa tilanne yhteiskunnan turvallisuuden kannalta on jo erittäin vakava. Valiokunta painottaa, että liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalla on jatkettava myös normaaliolojen lainsäädännön puitteissa tapahtuvaa varautumista mahdollisiin vakaviin häiriötiloihin, jotka esimerkiksi tieto- ja viestintäjärjestelmiin kohdistuvina voisivat hyvin nopeasti vaarantaa laajasti yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja.

Vuonna 2006 hyväksytyssä yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategiassa (YETT-strategiassa) on määritetty viisi painopistealuetta, joissa on huomioitu yhteis-

kunnan lisääntyvä teknologiariippuvuus sekä näiden alueiden laaja poikkihallinnollinen merkitys. Yhden painopistealueen muodostavat sähköiset tieto- ja viestintäjärjestelmät. Valiokunta on saanut selvityksen tähän liittyvän selvitystyön nykytilasta. Poikkeusoloihin varautumisessa on valiokunnan mielestä kiinnitettävä vakavaa huomiota siihen, että Suomella on tarvittaessa hallinnassaan tai käytettävissään viestintäinfrastruktuurin toimivuuden kannalta elintärkeät yhteydet ja laitteet ja että poikkeustilanteita koskevassa viestinnässä voidaan käyttää kaikkia sähköisen viestinnän muotoja.

Valiokunta painottaa myös huoltovarmuuden kannalta keskeisen alus-, lento- ja muun kuljetuskaluston riittävyyttä. Asiantuntijalausun-

non mukaan pelkästään Suomen lipun alla olevalla aluskalustolla ei maamme huoltovarmuutta kyetä poikkeusoloissa ylläpitämään. Riittävyyteen vaikuttaa myös se, kuinka paljon Suomella on käytettävissä suomalaisia ulkomaille li-putettuja aluksia tai pitkäaikaisin rahtaus-sopimuksin suomalaisten varustamoiden käytös-sä olevia ulkomaisia aluksia.

Lausunto

Lausuntonaan liikenne- ja viestintävaliokunta esittää,

että puolustusvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 29 päivänä huhtikuuta 2008

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Martti Korhonen /vas
vpj. Saara Karhu /sd
jäs. Mikko Alatalo /kesk
Marko Asell /sd
Maria Guzenina-Richardson /sd
Leena Harkimo /kok
Mats Nylund /r
Reijo Paajanen /kok

Markku Pakkanen /kesk
Lyly Rajala /kok
Tero Rönni /sd
Pertti Salovaara /kesk
Janne Seurujärvi /kesk
Ilkka Viljanen /kok
Anne-Mari Virolainen /kok
vjäs. Sari Palm /kd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Kaj Laine.